

Ерфан В. Й.

к.е.н., доцент кафедри міжнародного бізнесу,
менеджменту та логістики,

Польовська В. В.

здобувач кафедри економіки підприємства,
ДВНЗ "Ужгородський національний університет"

РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Світова спільнота, й зокрема європейські країни набули дієвого досвіду процесу регулювання розвитку гірських територій. Спеціальні закони щодо регулювання соціально-економічного й екологічного розвитку гірської місцевості діють у багатьох країнах Європи. Так, важливим міжнародним територіальним договором у сфері забезпечення збалансованого розвитку гірських територій, зокрема Альпійського гірського регіону, складної гірської системи, що простяглася дугою від берегів Середземного моря до Середньо-Дунайської низовини, є Альпійська Конвенція (*англ. Alpine Convention, нім. Alpenkonvention, фр. Convention alpine, словен. Alpska konvencija, ital. Convenzione delle Alpi*), як багатостороння угода між такими країнами, як Австрія, Франція, Монако, Німеччина, Італія, Ліхтенштейн, Словенія та Швейцарія (Зальцбург, 1991 р.). Підписана угода з Європейським Союзом мала за мету формування єдиної політики на основі поєднання інтересів щодо збереження і захисту однієї з найбільших гірських систем світу – Альп.

Альпійська Конвенція має рамковий характер і обґрунтовує основні принципи формування узгодженої політики у сфері збереження і захисту Альп [6, с. 63]: профілактики, оплата забруднювачем („забруднювач платить”) та співробітництво. Принцип профілактики зумовлює превентивні заходи щодо збереження гірських екосистем, а не вже як постфактум ліквідація негативних антропогенних наслідків. Другим є принцип оплати за забруднення, що повинен чітко ввійти в систему відносин суспільства і природи, передусім для України, оскільки у європейських країнах цей механізм є давно задіяним у сферу регулювання проблемних питань охорони і збереження довкілля. Серед відмічених принципів важливим є як транскордонне, так і прикордонне співробітництво між сусідніми державами з метою посилення природоохоронної діяльності на гірських територіях. Така співпраця уможливить просторове і кількісне розширення охоплюваних меж у напрямі реалізації екологічних заходів з охорони довкілля.

В Альпійській конвенції зацентовано увагу на застосуванні превентивних заходів щодо збереження і розширеного відтворення територій гірської місцевості. Крім цього наголошується про необхідність формування комплексних екосистемних заходів, які сприятимуть окресленню перспективних напрямів на основі заздалегідь продуманих і скоординованих дій з метою попередження негативного антропогенного впливу на гірські екосистеми, а також можливих впливів з метою зменшення катастрофічних наслідків природного характеру (повеней, селей, зсувів інше), що є актуальним для гірських регіонів України, зокрема Закарпатської області, де, дві третини території це гірська і передгірна місцевість.

Розділ 3. Проблеми розвитку підприємництва і сільських територій

Комплексний екосистемний підхід до забезпечення збалансованого розвитку гірських територій повинен передбачати моніторинг гірських районів у всіх напрямках життєзабезпечення населення гірського краю, починаючи з природно-кліматичних умов, соціально-економічних аспектів розвитку і завершуючи детальним дослідженням сфери екологічного потенціалу територій з метою їх задіяння для раціонального використання у процесі господарської діяльності.

Окремі науковці [3, с. 6], з думкою яких ми погоджуємося, вважають, що негативні, а подекуди і катастрофічні наслідки природного, екологічного і техногенного характеру зумовлені не тільки нерозумінням системності будови природи і суспільства, але й нездатністю реалізації екологічних проєктів, які безпосередньо пов'язані зі збереженням і охороною довкілля, в нашому випадку – гірських екосистемних комплексів.

Зарубіжний досвід у сфері збереження гірських територій свідчить, про важливість документу „Хартія на захист Піренеїв”, підписаного Францією, Іспанією і Андоррою з метою подальшого удосконалення системи збереження природних ресурсів, культурних ландшафтів, охорони навколишнього середовища і узагальнення соціальних потреб населення [1].

Досвід європейських країн зумовлюється різнобічними підходами щодо врегулювання проблемних питань розвитку гірських територій. Так, досвід Німеччини, де території гірської місцевості займають значну площу, свідчить про відсутність суттєвих проблем щодо забезпечення сталого розвитку гірської місцевості, оскільки на відмічених територіях розташовані міста, які є регіональними економічними центрами і мають відповідну інфраструктуру, транспортну доступність, а деякі з гірських регіонів з середньовисотною місцевістю, зокрема район навколо Штутгарту, відносяться до економічно високорозвинутих територій Німеччини. Окремі гірські райони, що знаходяться поблизу Альп є відносно невеликими, однак відмічаються транспортною доступністю та інтегрованістю до загальної території країни, оскільки межують з низинними територіями. Такі ж тенденції прослідковуються і в аналогічних гірських регіонах Швейцарії та Австрії [2]. У Швейцарії накопичено більш як 50-річний досвід у напрямі забезпечення сталого розвитку гірських територій, де підтримка з боку держави спрямовується передусім для перспективного розвитку сільського господарства, формування транспортної політики та фінансування пріоритетних інвестиційних проєктів [4].

Крім цього, в Італії діють спеціальні інформаційні офіси для сповіщення населення гірського краю з метою поліпшення зв'язку в гірських населених пунктах. Взагалі, Італія, разом з Швейцарією, Францією та Грузією, належить до тих країн, в яких діє ефективне законодавче забезпечення у сфері розвитку територій гірської місцевості. Низку проблемних питань щодо розвитку гірської місцевості у Франції вирішив Закон про розвиток і охорону гірської місцевості (чинний з 1985 р.) [5]. Власну гірську політику на основі врахування досвіду Франції і Італії сформували Болгарія і Румунія.

У Польщі діє спеціальна Програма ЄС (до прикладу спеціальна регіональна Програма розвитку вівчарства) з підтримки спеціальних районів (LFA) з метою забезпечення розширеного відтворення і ведення органічного сільського господарства та покращення життєзабезпечення мешканців гірської місцевості. Таке сприяння з боку держави може спрямовуватися й на розвиток інших регіонів, що мають депресивний

Розділ 3. Проблеми розвитку підприємництва і сільських територій

характер розвитку. Окреслення і реалізація намічених завдань щодо активізації розвитку гірських територій обґрунтовуються регіональними та місцевими стратегіями зростання.

Таким чином, європейська гірська регіональна політика передусім базується на залученні й активізації гірських мешканців з метою формування комплексного підходу для вирішення проблемних питань розвитку гірської місцевості. Для України використання відміченого досвіду з поєднанням інтересів владних структур, зокрема регіональних органів влади і місцевих органів самоврядування зумовить синергійний ефект, що сприятиме забезпеченню збалансованого розвитку гірських територій.

Перелік використаних джерел

1. Баденков Ю. П. Европейская горная политика. Социально-экономические и правовые факты развития: аналитический обзор / Ю. П. Баденков, А. А. Транин. М.: ИГ РАН. 1997. – 72 с.
2. Бюлетень Західного наукового центру. 2010 / Національна академія наук України та Міністерство освіти і науки України. Західний науковий центр. – Львів: ПАІС, 2010. – 240 с.
3. Теорія систем і системний аналіз в екології: навч. посібник/ П. С. Гнатів, П. Р. Хірівський. – Львів: Камула. – 2010. – 204с.
4. Люкшандерль Л. Спасите Альпы / Л. Люкшандерль; пер. с нем. – М.: Прогресс, 1987 – 372 с.
5. Пукшин І. Швейцарію в Українські Карпати [Електронний ресурс]/ І. Пукшин. – Режим доступу: <http://vgolos.com.ua/articles/107262.h>
6. Руденко О.В. Альпійська Конвенція – зразок екосистемної парадигми природоохоронного законодавства /О. В. Руденко//Науковий вісник Чернівецького університету. Вип. 559, 2011 – С. 62-65 (Серія „Правознавство”)